

La Fontana Maggiore, una obra d'art al cor d'Itàlia, per Pau Vinyes i Roig

Pau Vinyes i Roig, historiador

La construcció

A la ciutat de Perugia, Úmbria (Itàlia), hi trobem en el seu marc incomparable de monuments una font de majestuoses elegàncies artístiques, és la Fontana Maggiore. Realitzada entre els anys 1276-1278. Fou una de les primeres fonts urbanes de l'edat mitjana construïdes. Realitzada arran de la construcció de l'aqüeducte que portava les aigües provinents del Monte Pacciano. L'obra major anà a càrrec de l'arquitecte Frate Bevignate i de la part escultòrica s'encarregaren Nicola Pisano i el seu fill Giovanni.

Per aquell temps la ciutat de Perugia – en català rep el nom de Perusa- era un centre urbà situat entre la vall del Tíber i el llac Trasimè. D'origen etrusc, sotmesa posteriorment a l'imperi romà el 295. Durant un curt període fou una ciutat sota els dominis dels Estats Pontificis i posteriorment aconseguí independitzar-se, tot retornant al domini del Papa en ple segle XVI. Perugia ha esdevingut una de les ciutats italianes més importants pel que fa al seu passat històric, la seva quantitat de monuments a l'aire lliure i riquesa en obres d'art.

La Fontana Maggiore

Considerada per a molts una de les millors obres a l'aire lliure de l'edat mitjana italiana, la Fontana Maggiore és situada a la plaça 4 de Novembre, en ple centre històric de la ciutat de Perugia. Realitzada en pedra blanca i rosa sobre un seguit de graons circulars s'alça la tassa de marbre de la font. Dins d'aquesta tassa de planta poligonal sobresurt una altra tassa de marbre i sobre aquesta una altra tassa, però aquest cop de bronze i de dimensions molt més petites. La darrera tassa està decorada amb un grup de tres nimfes modelades. Les nimfes són obra de Giovanni Pisano. Representen virtuts teològiques i sostenen una àmfora per on circula l'aigua que anirà regalimant per les tasses de la font. Les figures escultòriques de les dues tasses de marbre de la font també són obra del mestre de Pisa, Giovanni. En la segona i tercera tassa – en la del mig hi trobem 24 escultures humanes- relacionades amb l'antic testament i de la història de la fundació de la ciutat de Roma. Els baixos relleus de la Fontana que representen els mesos i figures al·legòriques són en la seva majoria obra del pare de Giovanni, Nicola Pisano. En aquesta part de l'obra també hi col·laborà un dels deixebles de Nicola, fra Guglielmo.

El conjunt de la Fontana Maggiore representa una riquesa artística de grans dimensions. La font situada al bell mig de la plaça i encerclada per elegants edificis medievals configura un paisatge monumental que enforteix la visió en conjunt de l'espai on és situada. Les tres tasses esmentades són damunt d'una escalinata la qual envolta una tanca de ferro, que fa funcions de protecció. Fou restaurada de forma brutesca el 1948, sense respectar la seva originalitat. Malgrat tot, recentment ha estat restaurada de nou, i aquest cop de forma més acurada i esplèndida.

Entre les escultures representades i esculpides per Giovanni hi trobem personatges bíblics o lligats a la mítica fundació de la ciutat. Entre aquests podem destacar Salomé, Moisès, sant Joan Baptista, l'Arcàngel Miquel, sant Pere i sant Pau... També podem destacar entre els relleus esculpits de la primera tassa elements del calendari agrícola amb llurs pagesos realitzant labors del camp. Nogensmenys hi observem moments històrics, bíblics i mitològics. La Fontana Maggiore no pot passar per alt el moment històric en què fou construïda i escenifica els partidaris del "partit" güelf amb la imatge característica d'aquest corrent amb el lleó. La imatge d'Euliste a san'Ercolano defensor de la ciutat davant dels

invasors gots també hi és present. Alguns elements de la tassa superior de bronze es troben avui en dia en el museu de la Galleria Nazionale dell'Umbria. L'artista Giovanni Pisano hi estampà la seva firma en la tassa inferior subratllant un procés mai conclòs del tot.

Els Mestres

De l'arquitecte de l'obra, ben poca cosa en sabem. Fra Bevignate era de l'ordre dei Severini. Cal dir que solucionà brillantment el problema de la conducció d'aigua fins a la font. Iniciada la font el 1276 fou enllestida, encara que amb alguna que altra qüestió pendent de realitzar, el 1278. Tanmateix, l'obra fou acabada de decorar pels mestres i escultors, pare i fill, Nicola i Giovanni Pisano. Aquests dos grans mestres, amb estils i formes de treballar totalment diferents i oposats, duran a terme una excel·lent obra escultòrica. Una tasca de lluïment que els repercutirà en el seu currículum professional i artístic.

Nicola Pisano

De les dades de la seva vida ballen entre el 1220 i el 1284. Anys que sabem documentats entre 1250-1284. Els orígens de la seva formació s'ignoren totalment. El seu gran impacte artístic el trobem a la Toscana. Entre les seves obres més reeixides hi trobem la Trona del Baptisteri de Pisa (1260), on realitza la part del mig -galeria mitjana-, ja que l'obra ja estava iniciada. Entre els anys 1266 i 1268 el trobem a Siena esculpint la Trona del Duomo de la ciutat del "Palio". La realització de la Trona la fa conjuntament amb el seu fill Giovanni, els mestres Lapo i Donato, i el florentí Arnolfo di Cambio. Atribucions en el Davallament situat a la catedral de la ciutat de Lucca (1259) i el projecte de l'Arca de Sant Domènec a Bologna (1264) són d'altres treballs destacats seus. Nicola Pisano es decantà per la influència del classicisme però sense abandonar del tot l'estil gòtic en les peces escultòriques. Rebrà influències de l'expressivitat del gòtic francès. Com ja s'ha esmentat més amunt, per a la realització de la Fontana Maggiore de Perugia Nicola, en la seva part escultòrica, comptarà amb l'ajuda d'un deixeble seu, en fra Guglielmo. La seva herència artística així com els encarregats no acabats els rebrà el seu fill Giovanni Pisano.

Giovanni Pisano

El seu període per la vida, més o menys, va entre el 1245-1248 i el 1314. No tenim notícies del període infantil de Giovanni, tot i això és fàcil de suposar que es formà al costat del seu pare. En vida es volgué distanciar de l'obra de son pare tot marcant un estil propi i allunyat dels trets característics que definien l'estil del seu progenitor. Per documents trobats sabem que col·laborà com aprenent en la trona de la catedral de Siena, s'esmenta la quantitat que ha de percebre com a ajudant del mestre d'obres, uns quatre sous diaris. Dels primers treballs realitzats, de 1269 i 1275, hi tenim poca documentació. Tanmateix, realitzà alguns encàrrecs de gran importància com el Baptisteri de Pisa (1270). Entre el 1276 i el 1278 realitzarà conjuntament amb el seu pare les escultures de la Fontana Maggiore. Fou el mestre d'obres de la catedral de Siena. En aquest edifici hi esculpí les escultures de la façana, obra que deixà inacabada. Aquest cicle d'estàtues realitzades en el Duomo de Siena es conserven els originals al museu que hi ha tot just davant de l'esmentat edifici religiós. És autor de la trona de Sant'Andrea de Pistoia (acabat el 1302), la Trona del Duomo de Pisa (1302-1310) i del monument funerari de la reina Margarida de Brabante de Gènova (1312-1313). També té treballs en marfil i fusta. Giovanni domina la tècnica, n'és un gran mestre. Va deixar petjada en les obres en què col·laborà i en fou el principal vetllador. En les estàtues acostuma a fer figures humanes expressives amb el cap i coll inclinat lleugerament per tal de donar la sensació de cos en moviment. Giovanni és el gran mestre del "non finito", on no acaba d'explicar el personatge treballat. No és pas un home que no acaba les seves obres ans el contrari deixa entreveure la insinuació. Giovanni Pisano té una imatge pictòrica de les escultures. Per alguns historiadors aquesta línia de treball no li prové de son pare. Per aquests, la influència artística li ve de l'Europa septentrional. Hi ha la possibilitat, no confirmada documentalment, que viatgés a França o bé

que en rebre petites talles escultòriques. Un dels deixebles i col·laboradors de Giovanni serà Lupo di Francesco, el qual realitzarà el sepulcre de santa Eulàlia a la catedral de Barcelona. També realitzarà talles escultòriques de la Mare de Déu, com la Madona amb el Nen entre dos àngels (1306), localitzada a la capella dels Scrovegni a Pàdua. Morirà vers el 1314 deixant una extensa obra. Giovanni Pisano esdevindrà amb el pas del temps una de les figures dins l'art medieval italià de més importància artística.

Referències

Baragli, Sandra. (2006). *Los siglos del Arte. El Siglo XV*. Barcelona: Mandatori Electa.

DDAA. (2000). *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2000.

Italian Culture on the net www.italicon.it/index.asp?codpage=icon_italia_16 Darrera visita gener de 2017

La Scultura Italiana <http://www.scultura-italiana.com/biografie/PisanoN.htm> Darrera visita gener de 2017

Schede storia dell'arte <http://www.arte-argomenti.org/schede/pisano/pisano.html> Darrera visita gener de 2017

Per citar l'article: Vinyes, P. (2017). La Fontana Maggiore, una obra d'art al cor d'Itàlia. *Catxipanda*, (3). Recuperat (data de visualització), a <http://catxipanda.tothistoria.cat/IMZn7>